Święty Tomasz z Akwinu (1225–1274), jeden z najwybitniejszych teologów i filozofów Kościoła katolickiego, jest kluczową postacią w zrozumieniu dialogu między wiarą a rozumem. W swoim monumentalnym dziele Tomasz pokazał, że wiara w Boga i ludzki rozum nie tylko są ze sobą zgodne, ale także wzajemnie się uzupełniają. Jego myśli pozostają aktualne do dziś, w świecie, który często rozdziela lub przeciwstawia wiarę i rozum. Ten artykuł analizuje, jak synteza wiary i rozumu zaproponowana przez Tomasza z Akwinu może zaoferować nową i współczesną perspektywę na wyzwania naszych czasów.

1. Kontekst historyczny: Święty Tomasz i ponowne odkrycie Arystotelesa

W średniowieczu filozofowie greccy, w szczególności dzieła Arystotelesa, w dużej mierze zostały zapomniane w Europie. Jednak w XII wieku, dzięki wpływom uczonych arabskich i żydowskich, pisma Arystotelesa zostały ponownie wprowadzone do Europy, co wywołało rewolucję intelektualną. Święty Tomasz z Akwinu odegrał kluczową rolę w pojednaniu filozofii arystotelesowskiej z teologią chrześcijańską.

W przeciwieństwie do wielu swoich współczesnych, którzy obawiali się, że ludzki rozum może zaprzeczać wierze objawionej, Tomasz uważał rozum za dar Boży, który może pogłębić nasze rozumienie prawdy o Bogu. Jego podejście było syntezą: wierzył, że zarówno filozofia, jak i teologia poszukują prawdy, a ponieważ prawda jest jedna, nie może istnieć prawdziwy konflikt między rozumem a wiarą.

2. Relacja między wiarą a rozumem według świętego Tomasza

W swoim dziele **Summa Theologica** Tomasz rozwija swoją wizję relacji między wiarą a rozumem. Według niego wiara jest cnotą teologalną, darem Bożym, który pozwala nam wierzyć w to, co On objawił, nawet gdy nie jesteśmy w stanie tego w pełni zrozumieć. Jednak nie oznacza to, że wiara zaprzecza rozumowi. Tomasz argumentuje wręcz przeciwnie, że rozum może i powinien być używany do badania, rozumienia i obrony wiary.

- **Wiara i rozum: Drogi do prawdy**: Święty Tomasz podkreśla, że wiara i rozum mają to samo źródło: Boga. Rozum pozwala nam zrozumieć świat stworzony i prawdy naturalne, podczas gdy wiara wprowadza nas w tajemnice nadprzyrodzone, czyli w te aspekty Boga i rzeczywistości, które wykraczają poza rozum, takie jak Trójca Święta czy Wcielenie Chrystusa. Chociaż rozum nie może samodzielnie osiągnąć tych nadprzyrodzonych prawd, nie są one sprzeczne z rozumem. Wręcz przeciwnie, rozum może pomóc nam lepiej zrozumieć to, co przyjmujemy przez wiarę.
- **Komplementarność wiary i rozumu**: Dla Tomasza wiara i rozum są jak dwa skrzydła, które pozwalają ludzkiemu umysłowi wznosić się ku prawdzie. Rozum, użyty we

właściwy sposób, może doprowadzić nas do naturalnego poznania Boga przez obserwację stworzenia. W swoich słynnych **pięciu drogach** Tomasz przedstawia pięć racjonalnych argumentów, które dowodzą istnienia Boga na podstawie obserwacji świata przyrodniczego, takich jak ruch, przyczynowość czy porządek wszechświata.

3. Aktualność myśli świętego Tomasza w XXI wieku

Dziś relacja między wiarą a rozumem pozostaje aktualnym tematem, szczególnie w świecie, w którym sekularyzm i nauka często są postrzegane jako przeciwstawne religii. Jednak myśl świętego Tomasza oferuje głęboką odpowiedź na ten pozorny konflikt.

- **Dialog między nauką a wiarą**: Obecnie wielu ludzi uważa naukę za jedyną drogę do prawdy, spychając religię do sfery prywatnej. Tomasz przypomina nam, że prawda jest jedna i że zarówno nauka, jak i religia starają się odpowiedzieć na podstawowe pytania o rzeczywistość. Nauka pomaga nam zrozumieć „jak" funkcjonuje świat, podczas gdy religia odpowiada na pytanie „dlaczego". Podejście Tomasza pokazuje, że nie ma konfliktu między tymi dwiema sferami, ale głęboka komplementarność.
- **Wyzwanie relatywizmu**: W naszej współczesnej kulturze relatywizm – pogląd, że nie ma absolutnej prawdy – jest powszechny. Myśl Tomasza, oparta na wierze w zdolność rozumu do poznania obiektywnych prawd, oferuje antidotum na tę tendencję. Tomasz stwierdza, że człowiek, obdarzony rozumem, może poprzez właściwe korzystanie z rozumu dojść do obiektywnego poznania świata i Boga. W świecie, który często kwestionuje możliwość poznania prawdy, filozofia tomistyczna dostarcza solidnych podstaw do potwierdzenia istnienia uniwersalnych prawd.
- **Racjonalna obrona wiary**: W dobie rosnącego sceptycyzmu wobec religii teologia świętego Tomasza oferuje narzędzia do racjonalnej obrony wiary chrześcijańskiej. W swoich pismach pokazuje, że wiara nie jest irracjonalna, ale głęboko zakorzeniona w prawdzie i może być broniona za pomocą logicznych argumentów. Jest to szczególnie istotne dzisiaj, gdy chrześcijanie często spotykają się z krytyką opartą na niezrozumieniu natury wiary.

4. Wpływ świętego Tomasza na współczesną myśl

Dziedzictwo świętego Tomasza z Akwinu było ogromne na przestrzeni wieków. Jego prace głęboko wpłynęły nie tylko na teologię katolicką, ale także na filozofię zachodnią. W XX wieku papież Leon XIII w swojej encyklice **Aeterni Patris** (1879) promował ponowne odkrycie filozofii tomistycznej jako odpowiedzi na wyzwania współczesnego świata. Od tego czasu tomizm pozostaje ważnym nurtem w katolicyzmie.

Nawet w takich dziedzinach jak etyka, prawo naturalne czy filozofia polityczna myśl tomistyczna zachowuje swoją aktualność. Jego koncepcja prawa naturalnego – idea, że pewne zasady moralne są zakorzenione w ludzkiej naturze i mogą być odkryte za pomocą rozumu – nadal stanowi przydatne ramy dla współczesnych debat na temat kwestii etycznych i prawnych, takich jak prawa człowieka czy sprawiedliwość społeczna.

5. Praktyczne zastosowania myśli świętego Tomasza w życiu chrześcijańskim

Myśl świętego Tomasza nie jest jedynie teoretyczną refleksją, ale ma również praktyczne zastosowania w codziennym życiu chrześcijanina. Harmonia między wiarą a rozumem zaprasza nas do przeżywania naszej wiary w sposób spójny, wykorzystując rozum do pogłębiania naszej wiedzy o Bogu i otaczającym nas świecie. Zachęca nas również do obrony prawdy z pokorą, wiedząc, że ludzki rozum jest ograniczony i zawsze potrzebuje oświecenia przez wiarę.

W codziennym życiu synteza tomistyczna przypomina nam, że wiara nie jest ślepym aktem, ale racjonalną i wolną odpowiedzią na wezwanie Boga. Zaprasza nas do poszukiwania wiedzy, zadawania pytań o podstawy naszej wiary i nieobawiania się dialogu z nauką, filozofią czy współczesną kulturą.

Wnioski

Święty Tomasz z Akwinu oferuje nam głęboką i zrównoważoną wizję relacji między wiarą a rozumem. W świecie, gdzie te dwie sfery są często postrzegane jako przeciwstawne, jego myśl nadal pozostaje źródłem światła i mądrości. Harmonia, którą proponuje między wiarą a rozumem, przypomina nam, że obie są drogami do prawdy i że, używane razem, mogą pomóc nam zbliżyć się do tajemnicy Boga. Dziś, bardziej niż kiedykolwiek, konieczne jest ponowne odkrycie dziedzictwa Tomasza i zastosowanie jego wizji do wyzwań naszych czasów.